XXVII. év. Gyulafehérvár. 1904. november 13. 46-ik szám.

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap.

Az előfizetés díjai:

Egész évre — — — — — — — — — — — — 8 Kor
Félévre — — — — — — — — — — — — 4 „
Negyedévre — — — — — — — — — — — — 2 „

— Hirdetések díjszabás szerint. —

A hangulat politikája.

Ha valahol szükség van a józan megfontolásra, a körülmények és viszonyok számbavételére, a szükségletek fontolgatására: úgy mindezeknek szem előtt tartása legkevésbbé mellőzhető a politikában.

Nem a malomalatti politikában, melyet pipaszó mellett üznek munkanélküli vargák s üres idővel rendelkező szatócsok, hanem abban a politikában, amely egy nemzet parlamentjében jut kifejezésre; abban a politikában, amely a nemzet vitális érdekeit szolgáló üdvös törvények hozására folyik.

Itt az elfogultságnak, a személyes gyülölködésnek, mérhetetlen egyéni ámbicióknak, törömszakad hatalomra való törekvésnek nincs helye.

Mihelyt az a politikus, aki törvények inaugurálására van hivatva, ezeknek az egyéni szenvedelmeknek rabja lesz, azonnal elvesztette a képességet arra, hogy helyét betöltse.

Erre a holtpontra jutott Tisza István rövid kormányzása óta.

Képzett, okos ember, ezt senkisem vitatja el tőle, de a házszabályoknak tervbe vett reviziója elárulta az ő végtelen nagy gyöngeségét.

Ez a tervezete bizonyítja, hogy nem tud általános magaslatra emelkedni, csak részletekkel bajlódik. A részletek pedig igen sokszor ilyen vagy amolyan szempontból lehetnek igen tetszetősek, anélkül azonban, hogy az egésznek összhangjához simulnának.

A nagy obstrukció mint ismeretes sok keserü órát szerzett a kormánynak, de legfőképpen Tisza Istvánnak, aki Bécsben azzal hivalkodott, hogy azt az obstrukciót meg lehet törni, csak erős kéz kell hozzá. Nos, az az erős kéz is gyöngének bizonyult; egy lágyszívü öreg ellenzéki politikust kellett segitségül vennie, hogy a harc elsimuljon.

Ám ekkor gondolt merészet és nagyot. Egyszer s mindenkorra be kell vágni az útját az obstrukciónak, jobban mondva el kell venni a parlament szólásszabadságát, meg kell szabni kemény paragrafusokkal, hogy egyik-másik kérdéshez ki, mikor, hányszor, mennyi ideig szólhat.

Úgy gondolkodott a miniszterelnök, hogy ezek a rendszabályok egyszer s mindenkorra kényelmessé fogják tenni a kormányok helyzetét, megszüntetik a miniszterek főfájását és meg Bécsnek aggodalmait.

A parlamentszék kényelme a fő, a nemzetet üsse a ló, mert az élet úgy is csak hangulat.

Nyiltan megmondta, hogy a hangulat politikájának megcsinálásához feltétlenül számít a mindig engedelmes és lojális szabadelvü pártra, no meg — miként magát joviálisan kifejezte — az ellenzék komolyabb elemeire.

Az ő véleménye szerint tehát a hangulat már erőt vett az ellenzékiek egy részén is. Szóval vannak komoly hangulatú és talán könnyelmü (?) hangulatú ellenzékiek.

Amazok támogatják, emezek frontot csinálnak ellene s végzik kötelességeiket a nemzet érdekében.

Fájdalom, hogy Tiszának ez a distinkciója már nem egyéni hangulaton alapszik, hanem a közelmultból vett tapasztalaton. Mert ki mondhatná, hogy a lefolyt nagy nemzeti küzdelemben az ellenzék egy jó része nem a hangulat szerint igazodott.

Ez az átka a magyar parlamentnek, hogy tagjai a fennálló rossz választási rendszer következtében úgy verődnek össze az országházában, hogy vajmi kevesen képviselik a nemzet zömének akaratát, óhajtását. Ezért van az is, hogy bizonyos

TÁRCA.

Panasz, mindig panasz.

Soha, egyetlen kor emberei sincsenek megelégedve a korukbeli viszonyokkal és állapotokkal.

Nem kell messze mennünk. Álljunk szóba 60—70 éves bácsikkal, sóhajtva kiáltanak fel: Hej! nem úgy van most, mint volt régen.

Hát persze, hogy nem úgy van! Most 60 vagy 70 év tapasztalataival, göthös, reumás, köszvényes tagok birtokában megfelelő szemüvegen át nézik a világot, akkoriban „régen“ pedig szivárvány volt az egész világ. Most romlott a fiatalság, romlott az asszonynép, romlott az egész világ.

Mindenki többet akar mutatni, mint a mije van; mindenki tovább takaródzik, mint a meddig a paplanja ér.

Bizony sok baj van a kréta körül a mi elektromos korszakunkban, de nem volt ez különben a régi világban sem. Akkoriban is ugyanazon panaszok hangzottak el az ajkakról, mint manapság.

Régi irások tanuskodnak róla. Lássuk csak!

Régi magyar irót szólaltatunk meg a XVI. századból. Heltai Gáspár volt a neve. Szásznak született, de jó magyar ember lett belőle.

Irásai legalább ezt bizonyítják, de meg azt is, hogy kora hibáit, ferdeségeit kellő rigorózitással mérlegelte.

Nincs okunk kételkedni szavahihetőségében, mert mások is támogatják állításait.

Ugyan bizon ki gondolná hirtelenében, hogy már a XVI. században is el kelt volna ez a mi korunkban minduntalan felhangzó buzditás: Pártoljuk a hazai ipart!

Hiszen általános a hit, hogy csak az újabb korban szorultunk idegen gyártmányokra. Azelőtt megelégedtek azzal, a mit itthon szőttek, fontak, varrtak.

Az is általános hit, hogy déd- és szépanyáink és apáink jól öltözködtek ugyan, de nem üzték a divatot, az olyan értelmü fényüzést nem ismerték, mint a milyen a mai, amikor a jobb fajta komorna is párisi divat szerint öltözködik s a mikor a csizmadiáné „megaprehendál“, ha „tensasszonynak“ vagy pláne „ifiasszonynak“, „asszonyságnak“ szólitod, mert hát ő is boát, tollas kalapot visel, mint akármelyik úri dáma.

Bizony az asszonyi állat nem sokkal volt különbb a divatüzés tekintetében ez előtt háromszáz esztendővel sem. Legalább jó Heltai Gáspár arról panaszkodik, hogy a sok frakturának és sokféle öltözetnek se vége se hossza.

„A magamutatásnak — irja — sem vége, sem módja nincs. Azelőtti időben egy asszony sarút harminckét pénzen, most hatvan pénzen vesz, mert most a hazai bőr nem jó, hanem idegen kell“.

Úgy látszik, hogy az önálló vámterület akkor is elfért volna, valamint a védőegyesület, mert nemcsak most, de mindig bűne volt a magyarnak, hogy nem tudta megbecsülni a magáét. A cifra, de rongy idegen portékát többre becsülte s becsüli, mint a szolid hazait.

A szükség és drágaság miatt állandó volt a panasz a vallásszakadás korában, de azért, mig annak előtte „egy jeles menyekezőbe alig volt látható két selem ruha . . . most minden tölcsérgyártóné selem ruhába mórál“ (ágál.)

A selyem pedig akkoribban jóval drágább volt, mint manapság. Az meg csak természetes, hogy a selyem ruhához egyéb is kellett. Kellett biz' oda ékszer is. Nem csoda tehát, ha egy jeles

programm alapján megválasztott s a nép akaratából a választáskor vallott programmal a parlamentbe küldött képviselők rövid időközökben változtatják pártállásukat, egyik-másik rövid egy-két év alatt kétszer is. Hol van itt a komolyabb, a megbizható politikai meggyőződés? Mi más egyéb ez, ha nem hangulat?

Tisza István tehát, a hangulat — politikának tipikus képviselője egészen jól számit. Ismeri a magyar parlament hangulatos állapotát. Ezt akarja melegiben felhasználni.

Ezért fél a házszabályrevizió előtt megfelelő választási törvényt csinálni, mert akkor bekövetkezhetnék az, amit Apponyi oly régen sürget, hogy a parlamentből a nemzeti akarat megnyilvánulásának hiányosságait kell mindennek előtt eltávolítani, hogy az alkotmányos eröknek és hatalmaknak az alkotmány által kivánt, de tényleg nem létező helyes egyensulya helyreállitható legyen.

Vajjon az ellenzék, amely most megint hatalmasan veri a mellét, együtt marad-e, kitart-e küzdelmében, hogy végre valahára a nemzet akarata is bevonuljon a csillogó országházba? Vajjon nem fognak-e némelyek ismét béke-éremre áhitozni?

Majd elválik!

Az Igazgatótanács évi jelentése.

Az erd. róm. kath. státus igazgatótanácsának előttünk fekvő jelentéséből olvasóink tájékoztatása végett kiemeljük az alábbi adatokat.

Az igazgatótanácsból az idén kilépnek azok a tagok, akiket 1901-ben választottak meg. Választandó lesz e szerint két egyházi és hat világi igazgatótanácsos s minthogy Kornis Viktor gr. igazgatótanácsosi alelnöknek is lejárt mandátuma, ez az állás is betöltendő.

Az igazgatótanácsnak a mult jelentéstől számitva 2509 ügyszáma volt.

A mult évi státusgyülés kimondotta, hogy státusunk új szervezeti szabályzatát az idén tárgyalás alá óhajtja venni. A szabályzat tervezetét Jósika Sámuel br. világi elnök el is készitette, melyre nézve az erdélyi püspök is kijelentette, hogy a tervezetben kijelölt irányt alkalmasnak találja a további munkálatok folytatására.

Mindazonáltal a jelentésből nem tudjuk kivenni, hogy ez a nagyfontosságú ügy tárgyalás alá kerülhet-e a nov. 17-iki gyülésen.

Státusunk a vallásalapból egyházi épitkezésekre egy év lefolyása alatt *78.990* koronát fordított, tehát éppen annyit, a mennyi rendelkezésre állott. A szükségtől kényszeritve azonban a jövő évi fedezet terhére már ez évben is nagyobb összeget kellett égető segélyezésre forditani. A jövőre nézve azonban jobb auspiciumok vannak, amennyiben a vall. és közoktat. miniszter az elégtelenül javadalmazott egyházmegyei lelkészek illetményeinek javitására 60000 korona államsegélyt utalványozott.

Hálásan emlékezik meg a jelentés Püspök urunknak nagyobb egyházi, iskolai és nevelési adományairól, melyeknek összege 1903. október 1-től, 1904. szept. 30-ig *133.995* korona. „Oly összeg ez, amely eléggé beszél önmagáról, a melynek segélyül adásáért sokféle szükséggel küzködő egyházmegyénknek, őszinte szivvel mondottunk hálás köszönetet Ő Méltóságának és kellemesen érezzük magunkat indittatva kérni a m. t. státusgyülést, hogy státusunk köszönetét ő Méltóságának jegyzőkönyvileg is kifejezni méltóztassék."

A kepe megváltás ügyében is tett lépéseket az igazgatótanács az illetékes miniszteriumoknál, de — sajnos — előterjesztéseire még sehonnan sem kapott érdemleges választ.

Igen érdekes és fontos a Jelentés VI. pontjának tartalma.

Még Wlassics kultuszminiszter leirt az igazgatótanácshoz, hogy a státushoz tett alapítványok alapitó-leveleit jóváhagyás végett terjessze fel ő hozzá.

Az igazgatótanács — igen helyesen — ezt a kérést nem teljesitette eleinte, csupán azt tette meg, hogy valamennyi alapitvány alapitó-levélnek 1—1 példányát felküldte tudomásvétel és nyilvántartás végett. Ez évben azonban a miniszterium ismételten leirt, melyben kifejti, hogy „kizárólag az Ő császári és apostoli kir. Felségét az alapitványok felett megillető felügyeleti jog alapján" ragaszkodik azon állásponthoz, hogy az alapitványokról szóló alapitó-levelet, jóváhagyás végett az illetékes m. kir. miniszteriumhoz beterjesszék. — Erre az igazgatótanács támaszkodva a miniszter azon határozott kijelentésére, hogy nem a kormány közremüködésének érvényre jutása céljából, hanem „kizárólag az Ő császári és apostoli királyi felségét megillető legfelsőbb felügyeleti jog alapján ragaszkodik" emlitett álláspontjához, elhatározta, hogy a státushoz tett alapitványok alapitó leveleit jóváhagyás végett bemutatja.

A Fogarassy-féle egyetemi alap miként való befektetésének elintézésére tudvalevőleg az 1902. évi státusgyülés egy 12 tagú bizottságot küldött ki, a mult évi státusgyülés pedig felkérte e bizottságot, hogy az idei státusgyülés előtt müködéséről tegyen jelentést. Most pedig a Jelentés 18. oldalán idevonatkozólag az olvasható, hogy az igazgatótanács az egész ügyet a püspök úrhoz terjesztette azzal a kéréssel, „hogy mivel a Gyulafehérvárt létesitendő kath. egyetem felállitásának előkészitési s tervezési, valamint szervezési munkálatait keresztülvinni ezzel a bizottsággal nehézkesnek bizonyult: méltóztassék ő Méltósága az alapitvány egy részének felhasználásával az alapitó szándékának megfelelően egy hittani intézet létesitését előkészíteni, nevezetesen a hely megszerzése, a tervek és költségvetés elkészitése, a szervezet és oktatási terv megállapitása tárgyában, saját hatáskörében intézkedni s az elkészitett munkálatokat annak idejében az igazgatótanáccsal közölni." Hát bizon, ha igy áll az ügy, ezt előbb is meg lehetett volna tenni.

A Jelentés IX. pontja gimnáziumaink állapotáról számol be. Erről mi már számot adtunk, azért csak egy-két dolgot emlitünk

---

menyekezőn a sok gyürüt, boglárt, kapcsokat, kesentyüket nem lehetett megszámlálni.

A zsurok sem voltak ismeretlenek dédanyáink előtt. Csakhogy mig a mai asszonyok kávé, csokoládé, tea és sütemény szó mellett pletykálnak, addig amazok a hegy leve mellett végezték. Igy jobban megoldódott a nyelv. Ilyen terécselés közben aztán egyik-másik „elkezdi a kábálkodást és olyant hazud, hogy csaknem meghajolnak a gerendák beléje. A bor az asszonyok közt sok . . . pávát, paráznát, csácsogót . . . teszen. (Annyi bizonyos, hogy Heltai prédikátor uram nem sokat értett az udvariassághoz.) Nem külömben van a falusiaknál is, mert a „fonóháznál legények és leányok éjfél 12 órakor is tombolnak."

Én azonban, aki ezt a mohos irást megbolygattam, félek attól, hegy a mai asszonyok rajtam találnának elégtételt venni az őseiken elkövetett sértések feltálalása miatt, ezért sietek a dolgot legalább azzal enyhiteni, hogy leleplezem a férfiakat is.

Azt persze csak zárjel között emlitem meg, hogy Heltainak a férfiakról szóló dorgátóriumai csak megerősitik az asszonyokról szóló feljegyzéseit, mert bizonyitják részrehajlatlanságát.

A férfiakat külömben még jobban elitéli. Nem voltak ám ezek az ősmagyarok sem olyan edzettek s főleg nem olyan hosszú életűek, mint ahogy a tradició mondja.

Legalább a Kálvin hitétől a Dávid Ferenchez pártolt prédikátor keservesen panaszkodik, hogy keveset él az ember s már a hatvan esztendős ember olyan meggörbedt, tönkrement, „cinterem színü" alak, mint egy modern rue. Ez a szomorú állapot külömben nem is csoda, mert „többen halnak az ivegbe és kupába, hogy nem mint a folyóvizbe" . . . mert hiszen „a nyájas ember" este 10 órakor barátainak „liktáriumot és jó piros bort hoz a „foghagymás kolbász mellé." Azért is kevés és drága a bor, mert sokat isznak s ezért gyakori „a fájó és nem emésztő gyomor, reszkető kezek, vizkórság, köszvén, kólika, bélnek poklossága."

A fényűzésben, a divatban sem maradnak hátrább a férfiak az asszonyoknál. Annak előtte eljártak fekete bárányborrel bélelt „hacokába", de most „nyest subába ballag, mint egy királyi kancellárius." Ha már a tölcsérgyártóné selem ruhába mórált, nem csoda, ha a „müves legények" is róka farkot varrtak a nyakukra, mert szégyelték már az engedelmes báránynak bőrét. A régi posztót is elfeledték s mind új posztók vannak divatban, ki gránát, ki fél skárlát, ki egész skárlát s minden „hitván nyilfoltozó most abba öltözik."

Fenn az ernyő nincsen kas — volt akkoriban is, meg „úti cifra, házi rongy", mint manapság.

Az alsóbbrendű, szegény ember éppen úgy — mint manapság — majmolja a nemes rendet, amely teljességgel meghágta a mértékletességnek célját mind öltözetbe, mind italba.

„Mert a bokorból támadott látja a nagyságosnak fényességét: mindgyárást ő is arra igyekszik: mindent keres, mindent elád, mindent nyúz, csakhamar talál okot, hogy a szegénytől elhajthassa a sarcz ökröt. Hazud alá fel, csakhogy ő is Dorottyával estve skárlátba és hajtott nuszt süvegbe mehessen a komaságba avagy a menyekezőre. Maga ha házához mégy, ott semmit nem találsz, hanem a hulló háznak hitvánul tapasztott falát és egy macskát a hideg tüzhelyen."

Ime egy-két vonás a XVI. századbeli magyarság erkölcsrajzához, társadalmi életéhez. Kevés derült szin van benne, de ma azzal magyagyarázzuk, hogy hiszen akkoriban zordon állapotoknak megfelelő zordon szokások és erkölcsök voltak.

Hát vajjon a mi zordonságunkat a későbbi századok mivel fogják magyarázni? Ugyanezzel.

Szóval még mindig csillogóbb a máz — s még sokáig igy lesz — mint a tartalom.

Igaz-e hát, hogy: Tempora mutantur et nos mutamur in illis? Talán ezután igaz lesz!

Kövesdi.

fel. Igy pl. az igazgatótanács arra kéri a státusgyülést, hogy a tanári szabályzat 38. §.-t, mely a tanárok kötelezett óráinak mákszimumáról és minimumáról szól, úgy értelmezze, hogyha valamely tanárnak a tantárgybeosztásnál az előirt mákszimumnál (18 óra) eggyel több jut, az éppen úgy nem tekintendő díjazandó óratöbbletnek, amint nem tekintetik óra kevesebbletnek az, ha valakinek egy órával kevesebb jut.

E pontra nézve tisztelettel két megjegyzést tehetünk. Először azt, hogy világosan és határozattan rendelkező paragrafust nem lehet igy vagy úgy értelmezni, hanem csak igy vagy úgy gyökeresen megváltoztatni. Másodszor, hogy arra még nem volt eset, hogy valamely tanár a kötelező minimális óraszámoknál kevesebbet kapott volna, de arra igen sokszor, hogy a mákszimálisnál többet kapott. Nem is méltányos az a szemrehányás, hogy a tanárok az óratöbbletből pénzkérdést csinálnak. A paragrafusokban biztosított jogaik érvényesítéséről eshetett szó csupán itt v. amott szórványosan.

A státus gimnáziumaira, melyeket a státus tanulmányi alapjából, néhány helyi jellegü alapitvány évi jövedelméből, az évi tandijakból, az államsegélyekből tart fenn, ez évben *549.106* koronát fordított.

A teljes államsegély már két gimnáziumhoz van kiutalva t. i. a brassaihoz és gy.-fehérvárihoz.

Az igazgatótanács a mult évi státusgyülés határozata alapján (amely határozatot a tanári kongresszus felterjesztése provokálta) részletes indokolással terjedelmes felterjesztést tett a miniszteriumhoz az iránt, hogy adjon az állam annyi segélyt, hogy a státus is képes legyen tanárainak az államiakkal egyenlő fizetést adni. Kérte pedig ezt a segélyt az igazgatótanács nem egyes gimnáziumok számára külön-külön, hanem a gimnáziumokat fenntartó tanulmányi alap számára. Az igazgatótanács összesen 300000 koronát kért, s minthogy a státus ennél nagyobb összeget fordít gimnáziumaira, ezen iskolák kath. jellege nem lesz veszélyeztetve. A miniszter e felterjesztésre igen kedvező választ adott, sőt kijelentette, hogy a foganatosításhoz szükséges előmunkálatok már folyamatban is vannak.

A Jelentés XX. pontja a népiskolákról számol be. Megtudjuk ebből, hogy az egyházmegyének 225 anya- és 228 fiókegyházában van összesen 210 iskola. Nincs rk. fiú v. vegyes iskola 73 anya- és 207 fiókegyházban. Nincs leányiskola 193 anya- és 228 fiókegyházban. A tanítók száma összesen: 319. A tanítónők: 148.

A tanítók évi jövedelmének értéke: 324084 K., tehát egy tanítóra átlag esik 1015 K. fizetés. A tanítónők összes jövedelme: 88339 K., miből átlag egyre 901 K. esik. A tanköteles rk. fiugyermekek száma 6—12 és 13—15 évig együttesen volt 32209, de ezek közül sokan más vallású állami vagy községi iskolába is jártak. Nem jár semmiféle iskolába *6013* fiúgyermek és 6436 leány.

A státus uradalmainak és erdeinek, illetőleg a gazdálkodásnak megvizsgálására kiküldött bizottságok általában kedvező jelentést tettek az állapotokról.

Végül a státus alapjainak 1903. évi zárószámadásaiból kiemeljük, hogy a hétféle alapnak cselekvő vagyona összesen: 13,178,269,22 K. Vagyongyarapodás: 396,072,40 K. A jövő évi költségvetés a tanulmányi alapnál elég szomorú, mert *37.837 korona* deficittel volt összeállítható. Ezért mondja a jelentés: „a legnagyobb takarékosságra vagyunk utalva". És a takarékosság dokumentálására mindjárt javasolja is, hogy a hitelemzők jutalmazására felvett 560 koronát és a jutalmi könyvekre felvett 590 koronát azaz összesen 1150 koronát törüljenek. Bizony ez csak egy csöpp a nagy tengerben!

Legeslegvégül a Jelentés I. pontjából kiemeljük, hogy a státus mérnökének az igazgatótanács utólagos jóváhagyás reményében már f. év jan. 1-től lakáspénzét 800 koronáról 1000 koronára emelte és a jószágigazgatónak egy a magyar államvasutak összes vonalaira szóló évi menetjegy beszerzési költségeire 1000 koronát kiutalt.

Püspök urunk Maros-Vásárhelyt.

Maros-Vásárhelyről irják: Kedves melegségü és sokáig felejthetetlen emlékü napok voltak nemcsak a katholikus hivőkre, hanem különbség nélkül Maros-Vásárhely egész közönségére nézve is az 1904. év okt. 28—31. és nov. 1—4. napjai, melyeket Erdély nagy püspöke, Majláth Gusztáv Károly gróf körünkben töltení kegyeskedett.

Mint régen az isteni Mester közvetlen közelségétől és szelid szeretettől áthatott apostolok Krisztus nyájáért aggódva és buzgólkodva majd irásban, majd pedig személyesen felkeresték az egyes egyházakat, úgy a mi szelidlelkü püspökünk is évenként meglátogatja nagy egyházmegyéjének minden egyes vidékét, hogy megismerhesse híveinek lelki életét, hogy kegyelmet nyerjen és vigyen számukra, hogy meghallgassa és vigasztalja a kicsinyeket és nagyokat, hogy irányitsa és buzditsa a vezetőket. A fent emlitett napokon egy egész hétig volt körünkben, s ez idő alatt lelkének jósága, szeretetének gyöngédsége, fáradalmat nem ismerő munkássága állitott emléket ittlétének mindnyájunk szivében.

Október 28-án d. e. érkezett meg. Csendesen jött közénk. Nem fogadta harangzúgás, nem várta ünneplő közönség — ezeket nem kivánja — hanem a szerető szivek ezereinek dobogása. Mindjárt kedves gyermekeit, a tanulókat kereste fel a r. kath. szemináriumban, beszélt nekik biztató szavakkal, s bátoritotta, hogy ittléte alatt csak adjanak neki minél több munkát a gyóntatószékben, s már aznap késő estig gyóntatott.

Huszonkilencedikén a csendes szent-misén áldoztatott s mise után Karácson Márton főesperes és többek kiséretében Bordosra rándult ki a főpásztor templom és harangmegáldásra. Bordosról 30-án visszatérvén, még az nap délután Nagy-Ernyébe ment, hogy az ottani restaurált templomot benedikálja. A nap egyetlen percét sem akarja munka nélkül tölteni, a munkát pedig és fáradtságot bámulatos kitartással birja.

A templomszentelés után, nov. 1-én ismét Maros-Vásárhelyt osztogatta késő estig a gyóntatószékben az Úr Jézus vigasztaló kegyelmét kicsiknek és nagyoknak. Halottak napján csendes szt. misét mondott, mely alatt a főgimn. ifjúsága énekelt. Délután pedig vecsernye volt. A hívek a szorongásig elfoglalták a templom minden részét, mert a főpásztor úr ő Méltósága mondotta nagy asszistenciával a szt. olvasót az elhunytak lelki nyugalmáért. Olvasó után Püspök urunk szószékre ment és keresetlen kedves szavakban tanitgatta hallgatóit, hogy mily fogékony a lélek Isten kegyelme iránt s mily közel van Isten is lelkünkhöz éppen a szenvedések percében. A nagy figyelem s a szemekben csillogó könycseppek jelentették, hogy a szent Lélek kegyelme termékennyé tette az apostol szavait. Este aztán későig és másnap reggel is papjaival együtt a hívek gyónását hallgatta.

November 3-án délelőtt a főgimn. ifjúságát gyüjtötte maga körül a kegyes jó atya, azt az ifjúságot, melynek boldogitása, testi és lelki megerősítése képezi Erdély püspökének legkedvesebb munkakörét. Beszélt nekik azzal a leereszkedő közvetetlen egyszerüséggel, azzal a lebilincselő kedvességgel és hatalommal, melynek hasonlóját a legnagyobb pedagógusok között oly kevesen tudják felmutatni. Beszélt az öntudatos és igazi bánattól kisért gyónásról — s aztán a rossz olvasmányok pusztitó rákfenéjéről, mely oly rémületesen szedi áldozatait a nagyra hivatott ifjúság soraiban. Aznap délutánját pedig ismét az ifjúság lelkének megerősítésére és megtisztitására fordította a főpásztor.

A mostani püspöklátogatásnak az a rendkivüli kedvessége is megvolt, hogy ez alkalommal itt ünnepelte Püspök urunk maros-vásárhelyi kedves gyermekei között magas névünnepét, azaz itt nyilvánitotta ismét annyi és annyi után, hogy Ő az ünnepeltetés mellőzését kéri. De azért, a mennyiben a Főpásztor úr kegyes engedelmével jókivánatainkat kifejezhettük, siettünk megtenni.

A főgimn. tanári kara Rettegi Géza igazgatóval élén még nov. 3-án délben felkereste s a tanári kar ragaszkodását, szeretetét az igazgató tolmácsolta egyszerü keresetlen szavakban. Harmadikán este a r. kath. plebánia épületében a főgimn. ifjúsága kereste fel a püspök urat és egy kis szerenáddal ünnepelte. A főpásztor a tanárok és tanulók figyelmét kedvesen fogadta és őket egyöntetü lankadatlan munkára serkentette.

November 4-én délután pedig a szentferencrendi apácák növendékei rendeztek a püspök úr tiszteletére kedves ünnepet. A zárda nagy diszterme nagy közönség népesitette be és nagy élvezettel néztek, tapssal honorálták a kis leánykák kedves mutatványait és nagy utánjárásra valló ügyességeit. A kedves ünnepet a Püspök úrnak a növendékekhez s a szülőkhöz intézett meleghangú és buzditó beszéde zárta be.

*

Alapkőletétel. Püspök urunknak ezidei magas névünnepe reánk nézve még más okból is rendkivül fontos és emlékezetes! Egy szebb jövőnek hajnalhasadása ez, forduló pontja a kath. főgimnázium életének, s tán mondhatom, Marosvásárhely tanügyének is! Ugyanis ezen a napon helyezték be és áldotta meg az erdélyi püspök a marosvásárhelyi röm. kath. főgimnázium uj épületének alapkövét.

Régi óhajtás, sokszor megtört és újra éledő reményeknek szinte váratlan megvalósulása ez! S hogy ennek az elodázhatatlan épitésnek hosszasan vajudó ügye végre is oly szerencsésen jutott a megvalósulás jegyébe, azt legfőképpen s tán kizárólag Majláth Gusztáv Károly gróf püspök úrnak köszönjük.

Az alapkőletétel nov. 4-én 8 órakor kezdődött a templomban szt. misével s aztán mindenszentek litániájának elimádkozásával. Az ifjúság aztán Szüz Mária lobogója alatt a megkezdett uj épülethez vonult.

Megáldás előtt Karácson Márton apát főesperes üdvözölte a benedikáló főpásztort, megköszönvén az Ő lankadatlan és sikeres nagy fáradozásait az épités ügyében, s azután az elhelyezendő okmány szövegét olvasta fel. Püspök úr a nagy számban összegyült közönséghez intézett beszédében azt kérte a jó Istentől, hogy ez az épület szerencsésen felépüljön s ezután hosszú-hosszú ideig ápolója legyen az ifjúság lelki épülésének s szeretett magyar hazánk fejlődésének és megerősödésének. Ezután elhe-

lyezték az okmányt s a szokásos emléktárgyakat, püspök urunk pedig az egyház imádságával megáldotta a lezárt alapkövet.

*

Szt. Imre ünnepély. Még egy pontról kell megemlékeznem, Püspök urunk látogatásának utolsó részletéről — a Szt. Imre ünnepről. A róm. kath. fögimnázium ifjúsága védőszentjének árpádházi Szűz Szt. Imre hercegnek tiszteletére nov. 4-én d. u. 6 órakor a „Központi Szálló" nagytermében csinosan sikerült ünnepet rendezett. Az ünnep legkedvesebb varázsa kétségtelenül az volt, hogy a püspök úr is jelen volt azon. És éppen ezért is tettük az ünnepet a megelőző estére, mert a főpásztor úr ő méltósága másnap már korán elutazandó volt. A hat pontból álló műsor minden egyes részét nagy megelégedéssel és tapssal jutalmazta a nagyszámú közönség s méltán, mert minden egyes pontja szakszerű előkészitésről tett tanuságot, de külön is megnevezni kivánjuk Deutschek Géza (III. o. t.) kedves humoros szavalatát, Duha N. (VII. oszt.) szép, precis hegedű szólóját és az ünnep középpontját — Vucskits Jenő fögimn. tanár könnyed és szellemes felolvasását, a mely tanitott és gyönyörködtetett is egyszerre.

Az ünnep jövedelme a gimn. segitő egyesületének javára fordittatott, s a jelenvoltaknak nemcsak érdeklődésükért tartozunk köszönettel, hanem, mert adományaikkal a segitő-egyesület nemes célját is elömozditották.

Püspök úr ő méltósága jegyét "száz koronával váltotta meg. Deus retribuat!

Végezetül még a kegyelmes főpásztor úr szólott röviden az ő kedves tanuló fiaihoz — nem mondva semmi mást — csak a mit egy szerető atya gyermekeinek mondhat, de szavaiban annyi kedvesség, annyi szeretet volt, a gyermeki lelkeket úgy lekötötték, hogy e percek örökké ott lesznek életük legkedvesebb pillanatai között. Ilyen kedves és emlékeiben ilyen gazdag volt püspök urunk látogatása e napokban Marosvásárhelyt.

Nov. 6-án reggel 1/26-kor Gyulafehérvárra utazott tölünk a főpásztor. Dominus conservet eum et vivificet eum.

Nonvigilans.

A hittantanitás kérdéséről.*)

II.

Hogy a szegnek a fejét el ne vétsem, ime felmutatok egy Egri kis Kátét. A ki nem látja, az vegyen a kezébe egy másikat.

Az egész világon sincs jobb káté ennél, hanem az elemi oktatás céljaira igazán roszabb sincs. Sőt, — horrendum dictu, — a valódi intenziv hittudásnak és előhaladásnak tipikus kerékkötője, a hittannak meggyülöltetője.

Qui bene distinguit, bene docet.

Mi a célja az elemi népiskolában a hittantanitásnak?

Bizonyára nem az, hogy a gyermek agyát megemészthetetlen hittételekkel tömjük agyon, hanem az, hogy vele hitünk mibenlétét, titkait, eredetét megértessük s ennek szellemében és gyakorlásában őt buzgó katholikussá neveljük.

A ki tehát azt kivánja, hogy a gyermek, (mindig elemi iskolásról van szó,) a tanultakról másoknak is számot adjon (disszertáljon), s e célra cikornyás meghatározásokat bemagoljon, az túllő a célon s tönkre teszi az elérhető legszükségesebb ismereteknek benső sikerét. Mert valamit érteni, avagy ugyanazt a valamit másokkal megértetni, ez, követem alásson, nem mindegy!

Már pedig ez a káté az utóbbi felfogásnak áll a szolgálatában. Ezt bizonyitja az a teméntelen sok definició, mellyel ez a káté meg van tömve. Hogy csak egy pár kérdést emlitsek: Mit tesz hinni? Mi a kath. ember hite? Mi az Isten? Mi az anyaszentegyház? Mi a szentség? Mi a bánat? Mi a házasság?

Ezek és a többiek valamennyien hátborzongató és izzasztó dolgok. A gyermek érti jól: de abban az akadémiai sokoldalúságában elmondani, minden kihagyás nélkül, bizony megkinozza a gyermeket, meg a tanitót és elveszi az időnek javarészét.

Aztán bár volna e definicióknak maradandó becse! De kérdezzünk meg egy községi elöljárót, (a ki pedig a nép legértelmesebbje,) hogy mondaná meg nekünk: mi az anyaszentegyház? A legjobb esetben sem tud egyebet mondani, mint azt, hogy mi volna egyéb, mint az, a hová minden katholikus ember tartozik. Ez azonban már sok.

Definició dolgában már a legközönségesebb fogalomnál is elbukunk. Kérdeznök meg ezt a mindennapi dolgot: mi a tüz? Mit felelne mást, mint ezt: Hát istálom a tüz, mi volna egyéb, mint tüz?

Elvégre is a hittani definiciók vagy szükségesek, vagy nem!

Ha szükségesek, akkor a kátéban lévők elenyészően csekélységek, s bizvást elmondhatjuk, hogy 499,999 definició hiányzik belőle. Hogy csak valamint emlitsek: Mit tesz mennyből levettetni? Mi a keresztre feszités? Mit tesz templomot épiteni? Mi a parancsolat? Mi a tisztesség?

Ha pedig a definiciók nem szükségesek, akkor miért vannak ott a gyermeknek felesleges kinzására? Mert hogy a definiáláshoz bizonyos fokú filózófiai képzettség kivántatik, az nyilvánvaló dolog. Hát mi jogon várunk mi ilyesmit az elemi iskolás gyermektől?

Szerencsére, a szóban forgó káté javitás alatt áll. Nem tudom, hogy kikből áll a javitó bizottság, de hogy az előértekezleten profán tanitó nem volt, azt a névsorból látom. Pedig aligha lett volna az úgy ártalmára, ha az elemi tanitók is meghallgattatnak, mert hiszen azoknál a húzamos és sokoldalú tanitásból bizonyos tökélyre jutott gyakorlati érzék van kifejlődve, mely nélkül pedig a hittan közlendő részeit alkalmas öltözékben kátéba foglalni nehezen fog sikerülni.

Bizonyságom erre a hitoktatók egyik jeles alakja: Gerely József. Vessünk egy pillantást az ő kátéjába, s látni fogjuk, hogy nála csupán az irány és a csoportositás egészséges, de a kidolgozás gyarlósága azt az egri kátét mögé messze hátra veti.

A hittantanitás sikerének tehát még most csak jövője van, mely a leendő káté elevenségétől fog függni.

Addig is tehát maradunk a mostani egrinél és tanitjuk tölünk telhető buzgósággal. A definiciókat csupán csak megértetjük, de be nem emléztetjük. Egyik-egyik cikkelye, a magasabb osztályokban így is elég egy-egy évre.

A bibliát illetöleg, a Röder Közép Biblia paedagógiai becse még sok évtizeden keresztül felülmulhatatlan lesz. Csupán némi stiláris javitást igényel. Ez négy évfolyamra osztva, főbb vonásaiban, könnyen feldolgozható. A kevésbbé fontos események mindig becses anyagúl szolgálnak az olvastatás óráira.

Ennyit a hittan tanitás külsőségeiről.

A mi annak intenziv becsét illeti, arról úgy mernék gondolkozni, hogy értékessé csak gyakorlás által tehetjük. És az volna a lelkésznek tulajdonképpeni legszebb missziója.

Egyet én javaslok, s ha nem helyes, javasoljon más jobbat!

Arról ne is szóljunk, hogy az iskolás gyermekek őszi időben november 10-ig, tavasszal pedig március 20-tól a tanév végéig mindennap szentmisére járjanak, s az elmaradók szülői pénzbirsággal sujtassanak, mert az annyira magától értetik, mint az élő embernél a szuszogás.

De ezen kivül helyén valónak gondolnám, hogy a pap — mondjuk — minden 2-ik szombaton a tanteremben karingben megjelenjék, ott egy negyedóráig az eltanult hittani anyag fölött oktató beszédet tartson; a szertartások lefolyását tényleg megmutassa s a használt eszközök jelentőségét megértesse. Végül az egyes ájtatosságokkal a növendékeket megismertetendő, egyszer szentolvasót végeztetne, máskor egy-egy nevezetes imát előolvastatna. (Örök Mindenható. XII. Kelemen Hiszek Uram kezdetű imája, „Emlékezzél meg óh édes . . ." és más alkalmi szép imák.) Ismét máskor a Skapuláré, a Rózsafüzér, Jézus Szive, kilenc napi ájtatosság ismertetése és elvégzése, végül minden évnegyedben a tanitkkaól együtt szent gyónás és áldozás gyakorlása.

Ezekhez semmiféle tankönyv, vagy feleltetés nem szükséges, de azért a gyermekre nézve többet fog érni száz beemlézett definiciónál!

Búzás János.

*) Lásd a Közm. mult számát.

HIREK.

— **Személyi hirek.** Kuncz Elek tankerületi főigazgató hivatalos látogatását f. hó 7-től 10-ig bezárólag végezte a gyfehérvári fögimnáziumnál. A látogatását befejező értekezleten legnagyobb elismerését és minden tekintetben való megelégedését fejezte ki az intézetben tapasztalt állapot felett. Kiemelte az intézet igazgatójának tapintatos és céltudatos vezetését, a tanári testület hármónikus együttműködését az oktatás és nevelés eredményessé tételében. Ez az illetékes helyről származó elismerés csak buzditani fogja a tanártestületet nehéz munkájában.

Karácson Márton marosvásárhelyi apátplebános, mint vészvéttel értesülünk, súlyosan megbetegedett. Régi veszedelmes baja misézés közben vett erőt rajta, de azért miséjét bámulatos erőfeszitéssel bevégezte. Adjon Isten mihamarábbi felgyógyulást a népszerű apátnak.

Kopatz Gergely volt székesegyházi káplán esütörtökön utazott el városunkból, hogy mint lelkész Ó-Radnán elfoglalja új állását. Távozása előtt számos tisztelője és jó barátja gyült egybe, hogy a fehér asztalnál is bucsut vegyenek töle, aki káplánkodása alatt szerény, barátságos modorával, ágilitásával annyi mélyebb nyomokat hagyott városunk társadalmában.

— **A Kath. Kör** fényesnek igérkező felolvasó estéllyel készül megnyitni a téli időszak szórakozásainak sorát. A műsort egytől-egyig előnyösen ismert nevek töltik be, mind olyanok, kiknek neve előre is biztositja az est sikerét. A programmból kiemeljük Bochdanovits Flóra cimbalom játékát, Fejér Gerő dr. alkalmi előadását, Majláth Ferencné énekét Resch L. György zongora kisérete mellett, Riszner Ödönné zongora játékát és Jocksman Ödön énekét. Hisszük és reméljük, hogy a fényes programm nagy közönséget fog az Európa diszterméhe vonzani s a ritka müélvezettel biztató estét a magunk részéről is melegen ajánljuk a közönség figyelmébe.

— **Immaculata-ünnep Kolozsvárott.** Kolozsvárról irják: A kolozsvári „Oltáregyesület"

e hó 6-án, vasárnap közgyülést tartott. Biró Béla pápai prelátus, apát-plebános, elnöki megnyitó beszédében elparentálta az egyesület nemrég elhunyt elnöknőjét, Kornis Berta grófnőt, aki feledhetetlen érdemeket szerzett az egyesület körül. Schwarzel Adél alelnök terjesztette elő ezután a Szeplőtelen Fogantatás ünnepe megülésének tervezetét, mely szerint az egyesület 3 napig tartó ünnepséget tartana. Hirschler József dr. igazgató pedig az évkönyvet ismertette. Kitünik ebből a többek között, hogy az egyesület 3 év alatt 11.606 korona értékü ajándékot osztott ki a templomok részére. Ezután az elnöknő megválasztása s a választmány és a tisztikar kiegészítése következett. Elnöknő lett Huszár Károlyné báróné. Ügyvivő alenöknő Schwarzel Adél. Alelnöknők Barcsay Domokosné és Farkas Lajosné drné. Az elnöki zárszó után a nagyszámban egybegyült tagok lelkes éljenzése közt a gyülés véget ért.

— **Az erdélyrészi szt.-fer.-rendi** hittanhallgató növendékek Vajdahunyadon „Ven. Duns Scot János"-ról nevezett önképzőköre f. hó 8-án d. u. igen sikerült díszgyülést tartott a következő müsorral: 1. „Menuetto" Weber-től, előadja az ifjuság zenekara. 2. Megnyitó, tartja fr. Timóth. 3. „A kápolna" Kentzer-től, énekli az ifjuság énekkara. 4. „A szeplőtelen Szüz lovagja" iria és szavalja fr. Károly. 5. Ünnepi beszéd, tartja fr. Athanáz. 6. „Krisztus isteni küldetése feltámadásából is bebizonyul". Bizonyitja fr. Balázs, ellenvet fr. Jusztin. 7. „Utolsó virág" (népdal) énekli az ifj. énekkara. 8. „A munka" (diadalog) előadják fr. Xavér és Callist. 9. Zárszó, tartja P. Gaudencius. 10. Induló, előadja az ifjuság zenekara. Ez a változatos programm is tanuságot tesz a mellett, hogy a szent ferencrendi hittanhallgatók az intézet kebelében minden irányú helyes kiképzésben részesülnek. Tudomány és müvészet karöltve jelenik munkakörükben. Igy van ez jól!

— **Tanitógyülés.** A kászon-alcsiki r. kath. tanitói járáskör f. évi november hó 21-én Csik-Tusnádon, az elemi iskola helyiségében tartja meg a szokásos öszi gyülését, a d. e. 9 órakor tartandó „Veni Sancte" után a következő tárgysorozattal: 1. Fél 10 órakor kezdődőleg rendes tanitást tartanak: Tamás Imre és Ferenczy Ignác helybeli tanitók a tanrendben előirt osztályban és tantárgyból. 2. Elnöki megnyitó. 3. A mult gyülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesitése. 4. A tanitások zártkörü birálata. 5. Szabadon választott tételről felolvas: Kömény Gyula tanitó. 6. Szaval: Szőke József tanitó. 1. Elnöki jelentések. 8. A jövő gyüles helyének és tárgysorozatának megállapitása. 9. Indítványok. 10. Tagsági illetékek beszedése. 11 Tisztujitás.

— **A csiki róm. kath. tanitó-egyesület** évi rendes közgyülése 1904. október 11-én volt Csiksomlyón, a tanitóképző-intézet gyakorló iskolájában, a következő tárgysorozattal: 1. „Veni Sancte" d. e. 9 órakor a Szent Ferencrendiek templomában. 2. Zenedarab, játszotta a tanitóképzőintézeti zenekar. 3. Elnöki megnyitó, olvasta Karácsony József elnök. 4. Gyakorlati tanitást végzett Krasznai József, IV. éves növendék. 5. A mult közgyülés jegyzőkönyve felolvastatott. 6. Jegyzői és pénztári jelentés. 7. Leiratok felolvasása. 8. Szavalt Szabó István, csikszentgyörgyi tanitó. 9. Indítványok. 10. Énekelt a tanitóképző-intézeti énekkar. A közgyülés helyén a gyakorlóiskolában egy kiváló szép zenedarabot mutattak be a tanitóképző-intezeti zenekar tagjai. Az összhangzó játék dicséretére vált az ifjuságnak és Dományáncz Péter zenetanárnak az egyesület elismerését szerzette meg. Karácsony József elnök: A tanitás lélektani fokozatairól tartott előadást, melyet lapunkban is közlünk. A pedagogiai eszmékben gazdag elnöki megnyitó a hallgatóság figyelmét folyton lekötve tartotta. A közgyülés szeretetének, ragaszkodásának ezzel is kifejezést akarván adni, püspök ur ő Méltóságának üdvözlő táviratot küldött. Az elnök tanitást dolgozott ki az „Alkoholról" és ezen tanitást a gyakorlóiskola IV., V-ik osztályában előadta Krasznai József, tanitóképzőintézeti növendék. A kidolgozott gyakorlati-tanitás teljesen az újabb módszert követte, és igy a hallgatókra nézve igen tanulságos volt. A tanitást előadó növendék, egy gyakorlott tanitó ügyességével és jártasságával szerzett érvényt a tanitásban foglalt hasznos elveknek. A tanitás kidolgozója a legnagyobb elismerésben részesült, valamint az előadó növendék is. Sikerülten szavalt Szabó István csikszentgyörgyi tanitó. Tanulságos és a tanügyre nézve fontos indítványokat adtak be Murányi Kálmán ker. főesperes, Balló János csikmadarasi plébános, Csató Ferenc csikszentléleki plébános és Dományáncz Péter tanitóképzőintézeti tanár. A beadott indítványok egyrésze a közgyülésen elintézést nyert, több indítványnak az elintézése a választmányra bizatott. Befejezésül a tanitóképezde dalos köre gyönyörködtette a hallgatóságot. A közgyülés megtartása után közebéd volt Xántus Elek házánál, a hol a szellemes, tanulságos pohárköszöntökben nem volt hiány.

— **A gyergyói róm. kath. tanitó-egyesület** öszi rendes közgyülését 1904. évi november hó 24-én (csütörtök) reggeli fél kilenc órától kezdődőleg a gyergyószentmiklósi róm. kath. középponti népiskolánál fogja megtartani a következő tárgysorozattal: 1. Fél kilenc órakor szent mise hallgatás. 2. Gyakorlati tanitást tartanak: Péterffi Lajos a középponti V. fiu osztályban történelemből, Márton Gábor a középponti II. fiu osztályban számtanból és Ferenczi Balázs a felszegi I-ső osztályban beszéd ért. gyakorlatból. 3. Elnöki megnyitó. 4. A mult gyülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesitése. 5. Énekpróba. Veni Sancte. 6. Gyakorlati tanitások birálata és módszertani vitatkozás. 7. Józsa Sándor beszámolója a nyári somlyói nagygyülésről. 8. A biráló-bizottság jelentése a beérkezett pályamunkákról és a dij kiadása. 9 Alelnök és egy választmányi tag választása. 10. Önképzőköri jelentések. 11. Jelentések és indítványok.

— **A katholikus magánkiadókhoz** a Szent-István-Társulat lapunk utján is a következő felhivást intézi: Azon régen érzett szükség, hogy kath. népiskoláink ifjusági könyvtárral láttassanak el, már régebben is arra inditotta alulirott könyvkiadóhivatalt, hogy ezen célból — katholikus szakférfiak birálata alapján — jegyzéket állitson össze. Hogy ezen jegyzék minél tökéletesebb legyen, azon kérelemmel fordulunk mindazokhoz, kiknek magánkiadásában a katholikus népiskolának megfelelő katholikus irányú ifjusági iratok jelentek meg, sziveskedjenek ezekből egy-egy példányt megbiráltatás és esetleges felvétel végett hozzánk beküldeni. Megjegyezzük, hogy csak olyan kiadványból kérünk egyet-egyet beküldeni, melyből még elegendő számu példánnyal rendelkezik, vagy ha csak kisebb készlet van, hajlandó felvétel esetén új kiadásról gondoskodni. Ez azért szükséges, hogy tekintettel a kath. népiskolák nagy számára, azon helyzetben legyünk, hogy a beérkezendő megrendeléseknek eleget is tehessünk.

A tanitás lélektani fokozatai.

Irta: **Karácsony József**, igazgató.

Néhány hónappal ezelőtt Vágvölgyi Béla tanitóképzői tanár egy nagyfontosságú könyvet adott ki. Cime ez: A Tanitás Fokozatainak Elmélete és gyakorlata.

A tanitókra nézve e könyvben minden érdekes. Azért részint e könyv alapján, részint e szakhoz tartozó ismereteim alapján a módszeres tanitás lélektani fokozatait óhajtom e sorokban tárgyalni.

Nem csak a tudományos, a müvészies módszertan, de a természetes, az egyszerü gondolkozásmód is az elemi ismeretek közlésében betart egy bizonyos gondolkodástani egymásutánt; betartja a közlés fokozatait az idő, a tárgy, az esemény helyének, megértheteségének sorrendjében. Azt, amit a müveletlen ész e nemben veleszületett erejénél fogva követ, annál inkább kell követnie a tudományos, lélektani rendszerekből táplálkozó elmének. Ezt az elemi igazságot minden további tárgyalás nélkül belátja minden tanügyi ember.

A világon minden tanitó követte a tanitásnak bizonyos fokozatait. Akár azt, amit ő kitalált és az a kisérlet után jónak bizonyult; akár azt, amit a tekintély elejébe állitott.

A jelenben inkább, mint a multakban, számos módszertudás küzd meg a tanitás fokozatainak megállapitásával, nem ennek a szükségességével, hiszen ezt elismeri mindenki, de megküzd a fokozatok számával és rendezésével.

A XVI. század neveléstörténelme tanuskodik arról, hogy e század nagy nevelői világitója: Coménius A. János a tanitás szemléltetésére és gyakortati alkalmazására mennyi munkát és lelkesültséget áldozott. A XVIII. század tanitóinak élén Pestalozzi lobogtatja a népiskolai tárgyak módszerének mécsesét, mely a szemléltetés, megértetés és a gyakorlati hasznositás olajából kölcsönzi fényét.

A XVIII. század végét és a XIX. elejét Herbart töltí ki a tanitás új eszméivel: a szemlélet alapján a belátás, gondolkozás, az akaratnak erkölcsössé tételével, az erkölcsös jellem eszméjével.

Szemléltetést, megértést és gyakorlati alkalmazást kiván a német Diesterweg is. Dörpfeld tanitási fokozata ugyanez: szemléltetés, gondolkozás, alkalmazás. Marting öt fokozatot állit fel: célkitüzés és előkészités, új anyag nyujtása, összekapcsolás, összefoglalás, alkalmazás és gyakorlás.

Kiváló módszerirónk Dreisziger Ferenc a nyáron megjelent ily cimü munkájában: „Ált. és Részl. Oktatástan" négy fokozatot különböztet meg, melyeket ő a tanitás egységeinek nevez, — u. m. az új ismeret elsajátitását, az új anyag összehasonlitását a régi ismerettel, ezekből szabályt, törvényt alkotni és végül ezeknek alkalmazását. (I. m. 43. l.) (Mindkét munkát beszerzésre nagyon ajánlom a tanitóságnak.)

Königbauer német módszertudós, ki a német iskolákban módszerével követendő példa, hat lélektani tanitási fokozatot állitott fel.

Amint ezen rövid történelmi eszmefuttatás mutatja, a tanitási fokozatok számában nincs egyöntetüség.

Teljes egységre jutni a módszertanban talán sohasem fog sikerülni, mert ez a tudomány számtani képletek és nyelvtani paradigmák közé nem szoritható. Folytonos átalakulásnak, fejlődésnek néz elejébe!

Kiki ugyanazon eredményt más és más módokon törekszik elérni s ezt korlátozni nem áll hatalmában semmiféle erőtörekvésnek. A tanitó kezét e szempontból békóba verni hely-

telen volna. De ez korántsem jelenti azt, hogy a szabadság ezen ürén kitérjen a lélektani módszeres haladás elöl és a tekintélyek meggyőző erejét mellőzze a tanító; korántsem jelenti azt, hogy a gondolkozás és a lelkiélet fejlődés törvényeit a módszertanban a haladás indokolt és a tapasztalat által megerősített vívmányait a maradiságnak és a kényelem-szeretetnek feláldozza a tanító.

Nagyon fontos kérdés, hogy a tanításnak 3. 4. 5. 6. fokozatához kössük-e magunkat? Hogy e tekintetben helyesen tájékozhassuk magunkat, ismerjük meg Königbauer hat lélektani fokozatát.

Míg Marting a legtöbb methódistával a tanítás első fokozatának a célkitüzést és az előkészítést nevezi, addig Königbauer a célkitüzést részint fölöslegesnek, részint nevetségesnek, részint lélektanellenesnek mondja.

Königbauer szerint az I. fokozat az érzékszervek foglalkoztatása. Azoknak, akik megszokták a célkitüzést is mint fokozatot használni, ezen régi sablonos fokozatról egy csapásra lemondani nehéz. Pedig ezen fokozatról lemondani, úgyszintén az előkészitésről is, ésszerü dolog. Nevezett irónak a célkitüzés és előkészités ellen szóló érvét el kell fogadnunk. Mert a célkitüzés magában foglalja a tanítás alapeszméjét. Ezt pedig csak a tárgyalás után foghatja fel a tanuló. A tárgyalás előtt az alapeszmét megnevezni, mint olyat, melyet a tanuló megérteni nem képes „fölösleges és nevetséges."

Az előkészités vagy a régiből indul ki, vagy az újból, vagy e kettőnek a viszonyából. Ha a régiből indul ki, ez csak ismétlés és nem előkészités. Erre vonatkozólag mondja Königbauer: „A ki valamely uj leckét öreggel, felmelegitettel kezd meg; aki drága perceket és negyedórákat arra használ fel, hogy a megelőző tanításból a hasonlót előkészités gyanánt nyujtsa a gyermekeknek, az eleve agyonüti a tanuló érdeklődését és letörli a leckéről az újság ingerét; amire az uj előkerül, fáradtak és unottak a gyermekek". (Vágvölgyi.: A Tanítás Fok. 44. l.)

Ha az újból veszi az előkészités tárgyát, akkor belevág időelőtt a tárgyalásba. Ha az újból veszi az előkészités tárgyát, de viszonyitja a régihez, ezen esetben valami hasonlóságot akar bemutatni vagy külömbséget, de ez lélektanellenes, mert a hasonlóságot vagy külömbséget akkor ismerhetik meg a tanulók, mikor az uj tárgy is módszeresen előadatott. Igy tehát „terjengős bevezetések, semmitmondó célkitüzések . . . felelmetesek a tanításnál".

Ezek helyett Königbauer az első fokozatnál a gyermekek érzékszerveit: a látást, hallást, tapintást stb. foglalkoztatja és pedig először a tanító segitsége nélkül a tárgy bemutatásával s nyomban utána a tanító segitségével.

Az eljárás a következő:

I. fokozat.

A tárgyat magát (vagy ha ezt nincs módunkban, a mintát, képet) bemutatjuk. (Elméletieknél: példák, vázlat, elbeszélés.) A tárgynak minden részét a fő és jelentéktelen részeket a saját erejükből megszemlélik. Ha nem vettek volna észre jelentékeny vonásokat, a tanító ilyenekkel kiegészíti észrevételeiket. Mindezt a tanulók a tárgyról leolvassák rendszer nélkül.

II.

A tanítás tárgyának főbb tulajdonságait elsőbbségük szerint a tanulók a maguk erejéből elmondják, ha képesek; ellenesetben a tanító segitségével r e n d b e s z e d i k s ekképen megalkotják a szemlélt tárgyról a k é p z e t e t, elméletieknél a fogalmat.

III.

Az igy rendbeszedett gondolkozástani egymásutánban megállapitott főbb tulajdonságokat, ismertető jegyeket egy jobb tanulóval a tanító e l m o n d a t j a, azután egy közepessel és végül egy-két gyengébbel. Még egyszer összefoglaltatja a főbb vonásokat, melyekről a tárgyat tisztán, világosan fel lehet ismerni és kutatja az okokat: m i é r t a t á r g y j e l e n t ő s, miért a tárgy ilyen?

IV.

A megelőző három fokozat eredménye az, hogy a tanulók közképzethez jutottak. A tanitás ezen fokozatánál meg csak félúton vagyunk. Mert a közképzetben sem fogalom, sem szabály, sem törvény nincs s igy a gyermekek értelme ezen irányban csak részben jutott ismerethez; teljes ismerethez csak akkor jutnak a tanulók, ha a fogalomhoz felemelkednek és az alapeszméhez, ami aztán képes lesz az akaratot is magával ragadni. Azért e fokozatnak lényege abban áll, hogy a tanítás tárgyának összes ismertető jegyeit a hasonló tárgyak ismertető jegyeivel összehasonlittassuk. Az összehasonlítás célja az, hogy az egyező és különböző tulajdonságok sorrendben szembeszökő világitásban álljanak a tanuló felfogó ereje előtt. A hasonlitott tárgyat vehetjük mindenesetre ismétlés utján a régi anyagból, a hasonlitandó maga az uj anyag fog lenni.

V.

Ezen fokozatnál bevégződik a tisztán értelmi működés, mely a szemlélet tárgyának megismerésére irányult. Az értelem a legmagasabb pontig emelkedik fel: a fogalom belső alkotórészéig, a tartalomig és külső vonatkozásáig: a terjedelemig. Ez a müvelet a tiszta és világos fogalom alkotása.

Nyilvánvaló az, hogy az egynemü tárgyak egyedeinek főtulajdonságai, ismeretjegyei azonosok s ezek együttvéve az egyedeket és az egyedek összeségének közös vonásait teszik ki: ez a fogalomtartalom. Ide kell feljutnia a gyermek értelmének a felső fokon.

Emellett a fogalom terjedelmét is ismernie kell az ötödik fokozaton. Ismernie kell, hogy a szó, név, képzet, fogalom tárgyak mennyi egyedére, mily összegére illik rá, hogy a szót, a nevet, a képzetet, a fogalmat a saját körén kivül eső egyedekre ne alkalmazza. Ez az eljárás a fogalom bevezetése. Elméleti tárgyaknál az elv, szabály, törvény az alapeszme bevezetése.

VI.

A hatodik fokozat az észt, az érzelmeket, vágyakat, hajlamokat és akaratot törekszik megnemesiteni. A tárgy fogalmának lehető és szükséges kimeritése után térünk át a tárgynak az emberhez való viszonyára. Kárára, hasznára, az ember egészségére, erkölcsi életére; szóval anyagi vagy szellemi hasznosságára vagy ártalmas voltára. E fokozaton ismertetjük meg az erkölcsi vagy fizikai törvényt: a tanuságot.

A tanításnak ezen hat pszikológiai fokozata a nevelés lényeges kellékeinek megvalósitása a népiskolákban. Az öntudatra ébredt gyermek, a fokozatok után sokoldalú ismeretekre tévén szert, felfogja testi életének feltételeit és ezeket magára alkalmazza; felfogja az erkölcsi élet tartalmát és az erényt követi, értelmét tárgyilagos ismeretekkel látja el, akaratát az erkölcsi jóra megedzi.

Ezen hat lélektani fokozat tudományos rendszergondolkodástani egymásután. Ez a szellemtudományszerzésének, az akarat nevelésének természetes útja, melyet a gondos megfigyelés, veszteglést nem ismerő lélektani kutatás nyitott meg előttünk.

Most az a legfőbb kérdés, hogy vajjon a tanításnak ezen hat pszikologiai fokozatát csak meghallgassuk-e, aztán betegyük-e a levéltárba pihenni s feledjük ott vagy vigyük magunkkal az iskolába s ott, léptessük életbe? Ha az, akit illet, eddigi rendszernélküli, valamelyes indokolt fokozaton nem alapuló tanitásától megválani nem akar, sablonos ősi rendszertelenségéhez mint egy kinai, mereven ragaszkodik, akkor keresse az okot ebben, ha tanitásával se az ő lelkiismerete, se az iskolai felsőbbség, se tanitótársai nincsenek megelégedve. Az ilyen napról-napra, évtizedekről-évtizedekre halogató adósa lesz becsületérzésének, a szülőknek és tanitói állásának. Ha pedig a tanitás fokozatait betartja, főképpen betartja a tanitásnak ezen pszikológiai hat fokozatát, ebben gyakorlati jártasságot szerez, mintatanitó lesz belőle, ami a legmagasabb tanitói kválifikáció. A tanitási eredmény kritikája mellett nem fog egy-két jelentéktelen kinos szóval elsurlódni, hanem képes lesz birálni, képes lesz a lényeget felölelni a maga és társai okulására.

Marting és követői 5 fokozat, a német metódika Königbauer és hívei után hat lélektani fokozat szerint tanitanak majdnem minden népiskolai tárgyat úgy az alsó, mint a felső fokon: hittant, irást, olvasást, nyelvtant, fogalmazványt, számtant, történelmet, természettant, természetrajzot, olvasmánykezelést, szólásmódokat, közmondásokat, egészségtant, szépirást, helyesirást. Fel kell vennünk a versenyt s e fokozatokat tanitói egyéniségünk szerint be kell vinnünk az iskolába. E lélektani hat fokozatnak gyakorlati kivitelét látni fogjuk a mai gyakorlati tanitásban, melynek tárgyául egy igen aktuális tételt választottam és dolgoztam ki közmondás alapján.*) Aktuális a tanitás tárgya, hiszen Angliában 1903-ban hoztak törvényt, hogy a ki — tanitásunk tárgyában — vétkes, elfogják s fogságra itélik; Svédország kétszázad óta törvénnyel és újabban az egész társadalmat behálózó társulatokkal küzd az ellen. Iskoláiban kötelező tárgyképen vette fel Franciaország, Németország iskoláiban, a társadalomban minden áron ellene küzd, Magyarországom a legujabb min. rendelet útasít a küzdelemre. Ez az alkoholellenes mozgalom a társadalomban és küzdelem az iskolában.

IRODALOM. MÜVÉSZET.

* *Az Uj-szövetség olcsó kiadása.* A Szent-István-Társulat, hogy a Szentirásnak, hitünk egyik főforrásának, fontosabb részeit a katholikus közönség összes rétegeiben, de kivált a nép között minél jobban elterjessze, egy nagyobb imakönyv-alakú, tetszetős külsejű és számos képpel diszitett kötetben jegyzetekkel kiadta a négy Evangéliumot és az Apostolok Cselekedeteit. Reméljük, hogy a Szent-István-Társulat ez a szentiráskiadványa ki fogja szoritani az angol bibliatársulat szentirásait. Ezt annál inkább reméljük, mert a Szent-István-Társulat ezt az Uj-szövetséget elsősorban idei tagilletményül adja pártoló tagjainak, kik ezt a Szentirást, de ezenkivül még egy egy pár müvet — összesen mintegy 45 nyomatott ív terjedelemben — potom két koronáért kapják. Akik külön akarják megszerezni ezt a bibliai kiadást, akár tagjai a társulatnak, akár nem, azok két koronáért kaphatják a Szent-István-Társulat könykereskedésében (IV., Kecskeméti-utca 2.). Látnivaló tehát, hogy azok, akik a pártoló tagoknak tagilletményül adandó népies kiadványokat is birni óhajtják, jobban járnak, ha a folyó évre a Szent-István-Társulat pártoló tagjaiul jelentkeznek s e

*) Ezt a tanitástervezetet is, amely az alkoholizmusról szól, közelebbről közölni fogjuk. *Szerk.*

célból — akár levelező lapon is — a titkári hivatalhoz (VIII., Szentkirályi-utca 28.) fordulnak. A magunk részéről a két koronás árat, melyért a Szent-István-Társulat ezt az Uj-szövetséget adja — főleg ha meggondoljuk, hogy a pártoló tagok ezért az összegért még egyéb müveket is kapnak — igen alacsonynak tartjuk, tekintve azt, hogy ez az Uj-szövetség remek szép kötésü; továbbá hogy könnyen olvasható betükkel készült — tehát nem oly szemrónto apró betükkel, mint az angol bibliatársulat bibliái; — és végül, hogy illusztrálva van. Ezért olvasóinknak a legmelegebben ajánljuk a Szent-István-Társulatnak ezt a szentiráskiadványát.

* *Egger Ágoston ájtatossági és imakönyvei.* Két jeles könyvvel gazdagitotta a Szent-István-Társulat a magyar katholikus ájtatossági müvek tárát. Ezek Egger Ágoston st.-galleni püspök: A keresztény apa és A keresztény anya cimü müvei imakönyvvel. Mind a kettőt egy szatmármegyei áldozópap fordította. A könyvnek teljes címe: A keresztény apa modern társadalmunkban, gendolatok keresztény apák számára, imádságoskönyvvel. A másiké: A keresztény anya, jóakaró tanácsok keresztény anyák és az éretebb női ifjuság számára, imádságoskönyvvel. A keresztény anyát a család középpontjába helyezi, mint a nap van a naprendszer középpontján. Minden házbelit ő fűz együvé; nélküle a ház megbomlott óra, vérkeringés nélküli test. A mit szent Ágoston saját édes anyjáról mondott, száz más anyára is ráillik: „Mindazt, a mim van, anyámnak köszönhetem; nemcsak világra szült, hanem lelkemnek életét is ő adta nekem". A könyv három részre oszlik. Az első részben önismeretre oktatja a nőt és előadja azokat az elveket, melyekkel erényes életre nevelheti magát. A második rész a keresztény anya kötelességét adja elő, melyeket mint vallásos nőnek, a család nevelőjének, hitvesnek követnie kell. A harmadik rész az ájtatossági gyakorlatokat foglalja magában. Olvasmánynak, lelki gyakorlatnak is igen hasznos, szép, fölemelő ez a rész, melybe be vannak szőve a külömböző ünnepi szakokhoz mondandó imádságok, litániák, a szent rózsafüzér. A könyvet szent Anna képe diszíti. A keresztény apa cimlapján szent József képe ékeskedik. Az első rész oktatást ad az apa kötelességeiről, a házasság szentségének tiszteletben tartásáról, az erényes családi viszony ápolásáról, a gyermekek nevelésében való kötelességekről, a férfiui erények gyakorlásáról, a polgári kötelességek miként való teljesitéséről, összhangban Isten akaratával, a keresztény Anyaszentegyház tanitásával. A második rész az imákat és áhitatos elmélkedéseket foglalja magában. A két imakönyv ára attól függ, hogy milyen a kötésük: 2—4 korona és följebb. Megrendelhetők a Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában, Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.

* *Szinmüvek* kath. ifjusági- és legényegyesületek számára. Német eredetiből fordította és átdolgozta az esztergomi papnövendékek magy. egyházirod. iskolája. Az iskola tiz szindarabot ad a t. közönség kezébe. Olyanokat, melyek az eredetiben több kiadást értek. Ez bizonyitja legjobban, hogy jó szindarabok. E darabok érdekes tartalmát fűszerezi az egészséges humor és a gyakori helyzetkomikum, és mert előadásuk legkevésbbé sem kiván nagy igényeket: a legszerényebb falusi egyesületekben is előadhatók. A szinielőadás az egyesületek életének egyik legfontosabb tényezője. Ez az egyesületek tagjait összefűzi, az egyleti életben pezsgést, törekvést, mások reszéről pedig érdeklődést, elismerést teremt az egyesület iránt; kellemes szórakozást nyújt a közönségnek és — ami szintén nem a legmellékesebb, sőt életkérdés — megszaporitja az egyesületnek bevételeit. Ezek a szindarabok csak férfiszerepüek. A tiz szindarabot tartalmazó kötött példánynak ára: 3 kor. 80 fill. Füzetenkint: Ney K.: Utazás a föld körál 80 nap alatt. Ára 70 fill. Ney K.: Nyárfás úr villája Ára 28 fill. Ney K.: Ő jön! Ára 34 fill. Ney K.: A rablók. Ára 34 fill. Ney K.: Dr. Kerekes. Ára 38 fill. M. Sommer: A fogházban. Ára 20 fill. Sch. H.: A közös szoba. Ára 26 fill. Ney K.: Genovéva. Ára 26 fill. Ney K.: Az ebéd. Ára 28 fill. Ney K.: Az utolsó szoba. Ára 26 fill. Megrendelhetők az esztergomi papnövendékek magyar egyházirod. iskolájánál.

A Dr. SCHMIDT fő-törzs és tiszti-orvos-féle
FÜLOLAJ
gyógyit időszakos süketséget, fülfájást, fül- és nagyothallást, még idült esetekben is. Egyedül kapható üvegje 2 frt a
Dr. RÓTCSHNEK EMIL
gyógyszertárában. DEBRECZEN.

Liniment. Capsici comp.,
Richter-féle Horgony-Pain-Expeller.
Ezen elismert kitünő és fájdalomcsillapitó bedörzsölésül használt háziszer bevásárlásánál, — a mely minden gyógyszertárban kapható, — mindig figyelemmel legyünk a „Horgony" vedjegyre.

Sz. 238—1904.

Pályázati hirdetés tanári állásra.

A csiksomlyai róm. kath. tanitóképzőnél a mennyiségtani és természettudományi tanszék nyugdíjazás folytán üresedésbe jövén, erre az intézet ezennel pályázatot hirdet.

Helyettes tanár fizetése 1200 kor. 300 kor., lakáspénz; rendes tanár fizetése 1600 kor. és 300 kor. lakáspénz.

A kellőleg felszerelt kérvények az erdélyi püspök úr gróf Majláth Gusztáv Károly őméltóságához cimezve alulirott igazgatóhoz nyujtandók be november 15-éig.

Csiksomlyó, (Csikmegye.) 1904. nov. 1.

Főtanhatósági megbizásból:
Karácsony József,
igazgató.

ANGSTER JÓZSEF és FIA
pécsi, kalocsai, győri és kassai székesegyházak orgona-épitője. **Orgona és harmonium-gyár**
PÉCSETT.

Alapittatott 1867.
Két arany, egy ezüst és egy nagy milleniumi éremmel kitüntetve.

Ajánljuk kitünő hangu és erős szerkezetü **crescendo orgonáinkat.** — Különösen a legújabb **légnyomatu** (pneumatical) rendszer szerint épült orgonáinkat, melyek a rendkivül könnyü játékmód és registrálás mellett még azon nagy előnynyel is birnak, hogy a **templom nedvessége** nincs befolyással reájuk.

Legjobban bizonyitja müveink jóságát, hogy üzletünkből 450-nél több **uj orgona mű** került ki.

Raktáron kitünő hangu **harmoniumok minden nagyságban** (155 koronától 1000 kor.-ig).

Mindennemü **javitásokat, hangolásokat** és **átépitéseket** olcsón elvállalunk.

Árjegyzéket kivánatra ingyen küldünk.

Siker hirdetésekkel

csak a hirdetések célszerű fogalmazásával, megfelelő typographiai alakjával és az alkalmas ujságok helyes megválasztásával érhető el. Ennek elérése céljából forduljon **Mosse Rudolf hirdetési irodájához Budapest, IV. Ferencziek-tere 3**, ezen iroda a siker elérésére szükséges felvilágosításokkal díjmentesen szolgál. — Csak az ujságok eredeti sorai, nagyobb megbizásoknál legmagasabb árkedvezmények engedélyezése mellett számittatnak fel; ezen intézet igénybevétele által több nagy előny mellett a hirdetési költségekben megtakaritás is elérhető.

A kinek

eladó **birtoka** van, vagy a ki **birtokot** venni szándékozik, vagy ha eladásra szánt

könyvtára, irodalmi műve, zene eszköze, festménye, régi könyve, olajfestésű képje, szobra, fegyvere, régi pénze, ékszere, butora, háztartási, gazdasági és más **eszköze** van, az hirdessen a **KÖZMÜVELŐDÉS**-ben, mely lap a felsoroltak iránt érdeklődő közönség kőrében igen nagy számban forog közkézen.

Nyavalyatörés!

Ki nyavalyatörés, görcs és más ideges állapotban szenved, kérjen iratot, ingyen és bérmentve kapható a szabd. Hattyú gyógyszertár által Majna Frankfurt.

Hirdetések jutányos árban felvétetnek e lap kiadóhivatalában.

Sürgöny: Blaskovits Sokszorosan kitüntetve.

Első országos műfestészeti és iparművészeti intézet. Alapittatott 1887-ben

BLASKOVITS BÁTORI MIHÁLY

Szabadka, VII. kerület, Erdő-sor 66. szám.

A föt. papságnak biboros hercegprimás úr ő eminenciája 67.898. szám allatt és Tolna Festetich Tasziló gróf úr ő nagyméltósága által ajánlva. Az oktatást ő nagyméltósága Császka Gy. kalocsai érsek úr nagylelkű áldozatkészsége folytán olaszországi műfestők és műmárványozóktól nyertem

Templomfestés stilszerint, gipsz-márvány (stuco), keresztek aranyozása állvány nélkül. Templommeszelés eső által le nem mosható. **Oltárképek festése művészi kivitelben bámulatos olcsón.** Szegényebb egyházaknak 25% engedmény! **Elismerő nyilatkozatok rendelkezésre bocsájtatnak**

Olajba oltárkép

magas cntm.	50	70	90	100	125	160	180	220
korona	25—	40.—	55.—	70.—	100.—	125.—	170.—	200.—

Egy életnagyságú arckép, mert örök becse van és egyszersmind szobadisz, továbbá előnyös nász-, név- és születésnapi, vagy egyébb alkalmi és ünnepi ajándékul szolgál. — Ezeket az arcképeket bármilyen beküldött fénykép után a legfinomabb kivitelben készitem e

Poichromozott fa-szobrok aranyozott széllel

Nagysága	25×32	35×45	55×65	65×80	75×110	85×125	100×150			
	18	25	40	55	95	120	180			
magas cnmt.	50	70	90	120	140	150	160	170	180	200
korona	30.—	40.—	50.—	100.—	135.—	150.—	170.—	185.—	240.—	300.—

Európa szálloda Gyulafehérvárt.

Teljesen átalakitva és renoválva.

Elsőrangú szálloda minden kényelemmel berendezett 30 szobával.

Mérsékelt árak. Villamos világitás. Fürdő. Telefon. Társas kocsi. Kitünő konyha. Valódi borok. Kőbányai sör. Előzékeny és figyelmes kiszolgálás.

Haas Vilmos, szállodás.

Kiadja: az Erdélyi Római Katholikus Irodalmi Társulat

Nyomatott Papp György könyvnyomtató intézetében Gyulafehérvárt.